

(hatáskörébe. A kutatás feladatait az előljáró népbiztosság határozza meg. Ezeknek a feladatoknak a megoldása természetesen mindig legfőbb közérdek s így azok elgondolásába valamennyi fontos tényező beleszól. Értethető így, hogy a feladatok megállapítása, illetve kijelölése a legkevésbé sem találomra történik. A kutató intézetek tudományos munkásainak bizottsága szintén egy ötéves tervben állapítja meg a feladatok sorát és osztja el, illetve jelöli ki azok megoldását az évi keretekben az egyes intézetek számára. Ezért azután a kutató munka tervszerű irányítása és szerves elosztása az egyes kutatók között lényeges része a szocialista tervgazdasági szervezésnek. A tervgazdasági gondolkodásra való nevelés ugyanakkor messze meghaladja a legközelebbi közvetlen feladatok körét, amiket a kutatás gyakorlati szükséglete állít. A nagy kutató intézetek vezetői felteszik a kérdést: mennyi lakosa lesz az Uniónak 30, 50 év múlva? Miféle nyersanyagokra, milyen nagy termésre lesz szüksége, hogy a következő nemzedékek szükségleteit kielégítse? Az ilyen természetű kérdéshelyzetek mélyen befolyásolják azt az európai és ázsiai Oroszország geológiai felkutatását illető munkát, amit a forradalomig oly nagy mértékben elhanyagoltak. Ilyen természetű kérdések befolyásolják a mezőgazdasági tudományok ápolására alakult Akadémia munkáját, amely N. I. Wawilow vezetésével és háromszáz fiókinzetével az Unió egész területén, tizezer tudományos munkatársával és nyolcezer segéderejével a legjelentősebb kutató intézete az Uniónak. Ezekben az intézetekben a földkerekség egész területéről összehordott háromszázezer fajta kulturnövény alapján tervszerű kísérletek folynak új, racionalizált fajták létrehozása céljából, olyan mértékben, ami példátlan a világon. Ennek a kutató munkának a gyakorlati jelentősége azért nagy, mert a kollektív mezőgazdaság az így tenyésztett fajták bevezetését és kipróbálását sokkal hamarabb lehetővé teszi, mint a régi formájú mezőgazdálkodás. Nem vitás, hogy a kutatás eredményei rövidesen döntő kihatással lesznek az egész világ mezőgazdálkodására. Az intézetek által kitermelt új buzafajták, melyek a gabonatermelés számára új területeket tárnak fel, illetve az eddigi, gabonával bevetett területek hozamát lényegesen megnagyobbítják, ugyanolyan súlyos agrárválságok okai lehetnek, mint a Marquis-féle gabonafajtáé, mely a kanadai és Egyesült Államokbeli gabonatermő földek övét messze észak és nyugat felé kitolta s a mai agrárválságot felidézte. Ettől a kutatómunkától igen sokat vár a mai Oroszország. Hisz' minél északabbra tolják ki a nemes gabona termelését, minél ellenállóképesebbé teszik az ujonnan tenyésztett fajtákat a sivatagi területek szárazságával szemben s minél inkább emelik a meglévő fajták hozamát, annál inkább javulhat a lakosság életszínvonala. (H. B.)

RAMON FERNANDEZ: „L'HOMME EST-IL HUMAIN?”

(N. R. F. Paris, 1986.)

Ramon Fernandez új könyve már szerzője személyénél fogva is jogát formálhat arra, hogy a haladó francia szellemiség tipikus kifejezésének tekintsük. Ramon Fernandez egyike a legszélesebb érdeklődési körű íróknak. Neves kritikus, az ő műve Molière egyik legkitünőbb életrajza, aktív sportember, aki bár nem elsődleges alakító készséggel, de finom átéléssel rajzolta meg regényeiben a modern sportoló, főképp az autóversenyző portréját, végül széles befogadóképességű gondolkozó, aki a mai francia negyvenévesek nemzedékének jellegzetes képviselőjeként az utóbbi évek folyamán, a kultúra nagy kérdéseinek és a napi eseményeknek nyomása alatt, végigcsinálta azokat a szellemi és politikai változásokat, melyek a francia néppel együtt a szellemiség javát is a változtató demokrácia és

az új humanizmus táborába vezették.

Ennek az új humanizmusnak és a regresszív irányzatok által hevesen támadott racionalizmusnak a védelmében veti fel Fernandez könyve címében a kérdést: „Enberi-e az ember?” Ami a racionalizmust illeti, Fernandez új fogalmazást ad a régi elméletnek. Szerinte a racionalistának nem ezt kell mondania: „Én mutatom meg a világnak az ész tanítását”, hanem ezt kell kérdenie önmagától: „A valóságos ember hogyan illesztheti be életébe a rációt?” Csak így hagyhatja el a hatástalanná vált elvont eszményt s kísérheti meg annak a megvalósítását, amit Fernandez az ember emberiségének nevez. A jelen idők szükségleteinek józan elemzése, a régi emberi éttékék, főképp a türelmség felidézése Fernandezt olyan módszer kiépítéséhez vezeti, amely ha nem is tarthat egyetemes ideológiai érvényre számot, mindenesíre alkalmas arra, hogy a haladó tábor világnézetileg oly' változatos soraiban a közös értékek és célok létezését tudatosítsa. Az alábbi részlet a gondolat és a változtatás viszonyát mutatja be Fernandez megvilágításában. (M. V.)

A filozófusok mindig szerették építgetni az eszme légvárait és boncolgatni az igazság mintaképül állított normáit. De sohasem ez volt a gondolat sajátos és lényeges hivatása. A gondolatnak az eseményekre kell tapintania, hogy a világ lelkiismeretét mind öntudatosabbá téve megváltoztassa a világot. A harmónikus eszménykép csupán esztetikus keret, aminek meg kell határozni a tartalmát. Minden filozófusban az eszme művésze mellett, aki gondolatának formáját ötvözi, a tudós és a reformátor is ott van. Hisz' már magában az eszme szerkezetében ott van az aktív tájékozódás, az eszmén kívüli esemény, bár az eszme benne immanens maradhat.

Oly korban, melyben tulteng a társadalomról való elmélkedés, a világ bármilyen ésszerű megváltozása csakis effektív módon képzelhető el, vagyis a társadalomnak, mint anyagi szerkezetnek tényleges megváltoztatásával és nemcsak eszmei szerkezetének vagy az egyes jelenségek bizonyos rendjének egyszerű megváltoztatásával. Minden olyan gondolkodás, mely a gazdasági funkciótól független akar maradni, elveszti a kapcsolatot a világ jelenlegi valóságával.

Ez az értelme Marx ama híres tételének, hogy a filozófia ezentul ne csak magyarázza a világot, hanem foglalkozzék annak megváltoztatásával. De ez a tétel kétértelmű, mert minden filozófia minden korban magába foglalta a világ megváltoztatásának az akaratát s a különbség csak az érték és a változás megjelölésének kisebb-nagyobb eltérésében áll. Maga Marx ebben az értelemben egyenes örököse a XVIII. század filozófusainak. Mindazonáltal a gondolat és cselekvés azonosságának öntudata csak Marx korában jutott teljes kifejlődésre. Az ellentét, mely némely marxista szerint az idealizmus és a materializmus között fennáll, elfogadható ugyan mint polemikus felfogás, de valójában logikai és értelmezésbeli tévedés. Hiszen a materializmus dialektikája bensőleg egyértelmű az erkölcsi idealizmussal, melynek ugyszólván technikáját alkotja.

Szerintem Marxnak oly nagy a jelentősége, hogy a világ semmiféle pozitív szervezése sem lehetséges eszméi világos értelmezése nélkül. De polemizáló szelleme ártott filozofáló zsenijének, mert változtatható és eszméjével ellentétes értelmezéseket enged meg, melyek akadályozzák üzenetének megértését.

Nincs szándékomban ebben az értekezésben Marxra kiterjeszkedni és mégis teljesen lehetetlen egy a humanizmusról szóló fejtegetésben a modern idők e legnagyobb humanistájának gondolatai fölött átsiklanom.

Annál inkább is, inert némely forradalmár a humanizmust az ő nevében tagadta meg. Kétségkívül Marx is forradalmár, de nem forradalmista. A negyedikrendi állam győzelmében számára nem a multtal való szakítás a fontos, hanem ellenkezőleg nagyon régi emberi hagyományok beteljesedését és kifejlődését látja abban. Sohasem akarta megdőnteni Nyugat erkölcsi értékeit, sőt szerinte ezek az értékek csak egy osztály nélküli társadalomban valósulnak meg igazán. Az ő rendszere nem hirtelen változtatásokat kíván az ismeretlen irányába, hanem a szó igazán racionális értelmében az igazság megvalósítását célozza.

Az emberi erők összecsapása filozófiai értelmében véve Marx számára a XIX. század ész és vallás közötti klasszikus összecsapását jelenti. „Ahogyan valamelyik meghatározott ország áll szemben az idegenből behozott istennel, úgy áll szemben az ész országa istennel általában; oly vidék ez, ahol megszűnik isten létezése.” Ez a modern humanizmus leg-erőteljesebb és legvilágosabb képlete.

De menjünk még tovább. Marx gazdasági bírálata szorosan összefügg a vallás bírálatával. Ugy véli, hogy a vallás eltévedt lelkiismeret, mely hamis világszemléletet nyújt.

Hogy lehetne ezt a kérdést kiküszöbölni? Amikor az összes illúzióinkról való lemondást követeljük, azt a rendet is megakarjuk szüntetni, amelyben szükségünk van illúziókra. Az illúziók, — ime az idealizmusnak az a formája, amit Marx megtagad; — ezt azonban a radikális idealizmus nevében teszi. Ezen a ponton kapcsolódik a forradalom a humanizmushoz és ezen a ponton lép fel a nemzetgazdaság, mint a forradalom mozgatója. Ahhoz, hogy a munkást az értéktöbblet termelésére és a többletmunka szolgálatára késztessek, az életéhez legszükségesebb dolgok megszerzéséért a teljes munkaerejének felhasználására kell kényszeríteni.

A munka és a munkás keresetének ez aránytalansága bizonyítja, hogy a tőkésrendi termelés szükséges volt ugyan a világ iparosítására, de emberileg képtelen megszervezni a világot. Ezért az a humanista, aki érti a való helyzetet, szükségképpen kapitalizmus ellenes. Emellett a munkaerő termékeny; sőt ez az egyetlen teremtő erő a termelés folyamatában. A dolgozó munkája növeli a világ értékét és realitását, ez az érték s ez a realitás azonban nincs meg a bérében. Mit szólnának az olyan képkereskedőhöz, aki a szakácsnője munkabérét fizetné annak a festőnek, akinek a képeit árulja. Ugyanezt teszi a tőkésrendi termelés az emberi munka alkotó részével. Marx állapította meg először, hogy az emberi munka milyen mértékben alkotó: ő tette általánossá a munka teremtő felfogását.

IGNAZIO SILONE: BROT UND WEIN (Verlag Oprecht. Zürich 1936)

A „Fontamara” szerzőjének legújabb regénye megrendítő képet ad a háború utáni olasz generáció tragikus lelki és anyagi helyzetéről. A végtelenségig kiélesedett szociális feszültséget mesterségesen felkorbácsoló háborús pszichózisba vezető uralom természetét mesterien érzékelteti a regény itt következő fejezete.

Minél inkább közeledik az időpont, mikor a hadüzenetet rádió útján kihirdetik, annál sűrűbb lesz az uccákon tolongó tömeg. Jobbról a hatóságok, balról a cafonik érkeznek. Jobbról jönnek a motorkerékpárok, az autók rendőrökkel, carabinieriakkal, miliciával, a kormánypárt és a korporációk hivatalnokaival megrakott teherautók, balfelől a cafonikat hozó szamarak, kerékpárok és kamiókok. Két rezesbanda járja szünet nélkül fel-alá az uccákat s újból meg újból ugyanazt a himnuszt játssza. A zenészek legtöbbször kézművesek, de cirkuszi állatszélidítők meg szállodai portások csillogó uniformisát viselik két sor fémgombbal a mellükön.